МЕҢ ЯШӘ, НӘҮРУЗ!

Репортаж

Инде күптәннән бирле күрешмәгән танышларымны, дусларымны берьюлы очраттым. Гаҗәп хәл, туган-үскән якларда һәм районнарда шаулап-гөрләп узган Сабантуйларында да мондый очракның булганын хәтерләмим. Өзми дә, куймый да торган ләйсән яңгыр сибәли. Үтәли җил киемнәрне йолкып калый. Ник берсе кайтып китәргә ашыксын! Бирелә олуг тантана — Нәүруз бәйрәме.

Бергә үскән авылдаш, дус Рафаэль Гайсин — Казандагы зур гына заводның директоры урынбасары.

— Яңгырда лычма булып йөрергә өеңнән ни өстерәп чыгарды? — дим.

— Кием кибәр, — диде ул. — Ә монда күргәннәр

тынып торган иде, әллә кайдан ялгыз курай авазы диварга таралды. Күпме халык һәм ялгыз курай. Шушы курай моңы — халкыбыз моңы, аның үткәне түгелме соң инде?! Дербышки поселогындагы Сәетгалиев исемендәге Культура сараеның халык уен кораллары ансамбленә йөрүче Нил Исламов «Олы юлның тузаны»н уйный. Халык тын калды. Бу монда милләтебез язмышы да, үткән юлыбыз да, язмышыбыз да, олы юлның тузанында

Ә мәйданда Нәүрузбикә белән Кыш бабай «якалаша». Яз үз урынын дәгъвалый, кыш сер бирми. Әйтелгән такмаклар әнә шул хакта. Ни генә булмасын, яз үзенекен итә. Башта шәкертләр уйный, көлә, җырлый, китә аннары Нәүруз бәйрәме!

Нәни Альберт Кадыйров мондый тамашаны үз гомерендә беренче генә мәртәбә күрә әле. Казандагы 106 нчы татар мәктәбендә укый икән. Дербышки поселогыннан кадәр килгән. Әлбәттә инде,

Бу — төрки халыкларының кышны озатуы, язны каршылавы. Галимнәр фикеренчә, төрки халыкларда безнең эрага кадәр мең еллар элек үк Нәүруз бәйрәм ителгән. Сер түгел, утрак тормышта яшәгән һәм күчмә халыклар язны көтеп алган, яңа елга яңа өметләр баглаган. Борын-борын заманнарда ук кешеләр бер-берсенә изге теләкләр юллаган. Тарих фәннәре кандидаты Габделбәр Фәйзрахмановның быелгы бәйрәмдә сөйләгән-

хәтердә калыр. Нәни чакларда әниләр, әбиләр сөйләгән буенча гына чамалыйм бу бәйрәмне. Ни икән ул? Шуны беләсе килде.

Рафаэль кебекләр Казанның Яшьләр үзәге каршындагы мәйданда ул көнне бик күп иде. Китте бию, китте җыр, такмак әйтешү, сөйләк сөйләү!

Карыйм, дустым пальтосы итәгендәге тигәнәкне күреп алды.

— Кара син моны, — диде ул җанлы әйбергә әйткәндәгедәй. — Авылдан килеш иде, каядыр ияргән. Үзебезнең тигәнәк! Йолкып атарга да жәл.

Дусның нечкә күңелле кеше икәнлеген шунда абайлап алдым. Тик, үзебезнең тигәнәк, дип киемендә йөртә алмый ич инде ул аны. Йолкып алды. Тик күпме генә азапланмасын, бер селтәнү белән генә морадына ирешә алмады. Тигәнәкнең тырнакларын озаклап чүпләргә туры килде. Уйлап куйдым: чү, бу бит әлеге бәйрәмнең символы түгелме соң?! Нәүрузга охшаш күпме милли бәйрәмнәребезне төбе-тамыры белән йолкып атарга, онытырырга маташтылар. Ә ул, халкыбыз язмышы сыман, сикәлтәле, канлы юллар үтсә дә, алай тиз генә бирешергә теләми. Бу бәйрәм — халык хәтере. Хәтереңне югалттыңмы, димәк, хыялыңны да югалтасың. Ә хыял — киләчәк ул.

Дустыма бу хакта әйтеп тормадым. Үзе фикер йөртсен.

күпме тапталган, изелгән бер бөртек тузан — бөек татар халкы күз алдына килеп басты.

Юк, милләтебезне дә, бәйрәмнәребезне дә, гореф-гадәтләребезне дә юкка чыгара алмадылар. Шуның дәлиле — бүгенге тамаша.

Янымда Исмәгыйль Баянов һәм аның хатыны Мәсхиҗамал апа. Өлкән яшьтәгеләр. Актанышта туып-үскән бу кешеләр кай яклары беләндер күңелемне биләп алды. Апа — оста гармунчы, 6 яшеннән үк кулына гармун алган, хәзер дә бу шөгылен ташламый икән. Исмәгыйль ага — халкыбызны тузанга әйләндереп, таптап, изеп үтәргә ниятләгән фашист юлына аркылы төшкән миллионнарның берсе. Гармунын куеп торып, кулына мылтык тотарга туры килгән, Кенигсбергны алган, дошманның үзен тузан иткән. Гомере буе мәйданда бил алышкан, сугыштан инвалид булып кайтса да, күпме Сабантуен шаккатырган. Пенсиядә булса да, әле дә төп шикелле таза.

— Ә бит, — ди ул. — әле кайчан гына Нәүрузда бил алыша торган идек. Сугыштан соңгы еллар. Яз житү белән Аккош күленә җыйнала идек. Ул бәйрәмнең матурлыклары! Сөендерә: онытылды, бетте, дисәк, юк икән бит!

Һәр икесе Актаныш якларында һәр яз килү белән еракалаша барган балачакларын, Нәүруз бәйрәменең ничек уздырылуларын сөйлиләр. Ул чорда әйтелгән так-

әнисе белән. Килгәндә юл буе башындагы милли түбәтәең салмаган. Бәйрәмгә бара ич! Башта әнисе белән матур итеп, парлап биеделәр, ә аннары ул, йөрәкләргә үтеп керердәй итеп, Тукаебызның мәңге сүнмәс, сүрелмәс, тутыкмас «Туган тел»ен җырлап күрсәтте. Шәрык халкының берьюлы шулай бәйрәм иткәнен, берберсен котлаганнарын беренче генә мәртәбә күрә әле. Бер генә исерек, бер генә милиционер күренми. Менә нинди икән бит ул аның өчен яңа да, серле дә Нәүруз. Бу хәтле милләт кешесе үзебезчә, татар телендә генә ни өчен аңлаша, рәхәтләнеп сөйләшә алганлыгын ул бераз үсә төшкәч аңлар әле. Ышанам, озак вакыт үтмәс, Нәүрузның ни икәнлеген дә белеп алыр ул. Әлбәттә, нәни Альберт бу язманы укып чыгар. Шуңа күрә әлеге бәйрәм тарихы хакында аңа, аның чордашларына, яшьләргә бераз гына сөйләп, аңлатып китик әле.

Тормыш, яшьлек бәйрәме ул. Яңа көн дигәнне аңлата.

нәреннән күренгәнчә, бу көнне ләйсән яңгыр яуса, кешеләр бик сөенгән, елның яхшы киләсенә юраган. Быел бәйрәмдә ләйсән яуды. Аның суын борынгылар (олы яшьтәгеләр бүген дә хәтерли) җыеп, мунча якканнар, юынганнар, ләйсән боткасы пешергәннәр. Аеруча кызлар битләрен юып калырга ашыккан. Имеш, болай итсәләр, әкияттәгечә гүзәл кызга әвереләләр, сөйгән ярларына кияүгә чыгалар.

Финляндиядән килгән татар кызы Айнур Низаметдин:

— Әниләр, әбиләр сөйләүләреннән генә чамалый идем Нәүрузны. Үз күзләрем белән күргәч, исләрем, акылларым китте. Милләтемнең без белмәгән әллә нинди хәзинәләре, гореф-гадәтләре бар икән ич! Шуларны саклый белгәне өчен генә дә халкыма мең шөкер! Һичшиксез, үзебезгә кайткач, әлеге тамаша турында уртага салып сөйләшәчәкбез. Нәүрузга Казаннан ерак-ерак җирләрдә дә икенче гомер бирәчәкбез...

Тамашада һәммә төрки халык вәкиле бар иде. Казан — вузлар шәһәре бит. Анда мөселман халыкларының күпме вәкиле белем ала. Килгәннәр. Моңнары да, фикерләре дә, гореф-гадәтләре дә, теләкләре дә уртак ич.

70 яшьлек Халисә Минһаҗева гомере буена гармунда уйнаган. Түзмәгән, 40 ел элек сатып алган тальян гармунын күтәреп, бәйрәмгә килгән.

— Картаям, гармуным гына шул килеш, — ди әби. — Моңы да картаймый...

Моңы яшь булган халыкның киләчәге бар! Халисә әби үзе уйнаган, үзе җырлаган «Сүнмәс дәрт»нең дә мәңгелек икәнен күрдек, шуна инандык. Моң чишмәң саекмасын, Халисә әби!

Нәүруз — изге бәйрәм дә

әле ул. Казандагы Мәрҗани, Әҗем мәчетләре мөтәвәллиятләре әгъзаларының да түр башында утыруы нур өстенә нур булараk кабул ителде. Мәчеттә дин сабаклары укытучы Рәшидә әби Исхакова чыгышын һәркем бирелеп тыңлады. Кешеләргә бары тик игелек итәргә, изгелек кылырга, яхшы булырга өндәүче бу дин әһеле бәйрәмнең Ак әбисе буларак кабул ителде. Шуңа да аның чыгышы, үзе чыгарган шигырьләрен укуы алкышларга күмелде. Кем әйтер аны заманнан артта калган, надан карчык дип?! Гомере буена микрофон алдында чыгыш ясаган диярсең! Һәр сүзеннән, һәр гыйбарәсеннән нур сирпелеп тора.

Башка төбәкләрдә яшәгән мөселман халыклары әлеге бәйрәмне ничек үткәрә? Менә шул сорау да кызыксындырмый калмады. Казахстаннан килгән Амангилде Кабдулов белән Канатбәк Тастаевның, шул сорауны ишеткәч тә, йөзләре яктырып китте.

— Без, кешеләр — табигать балалары, — ди Амангилде. — Шуңа күрә Нәүрузны һәр авылда, һәр калада табигатьтә үткәрәбез. Хәзерлек — күптән алдан. Халык көне буе күңел ача, төче-мәче, чәй, кымыз белән сыйлана. Ул һәртөрле уеннарны саный китсәң! «Ак сөяк», «Алты багана» нише тамашалар ел буе истән чыкмый.

— Яшьләр читтә калмыймы соң?

— Нәүруз — яшьлек бәйрәме бит инде ул. Аксакалларыбыз бу яктан тыныч — бәйрәмнәребез елдан-ел яңа нәкыш ала бара. Татарстанда уздырыла торган Нәүруз бәйрәменә киләсе елларда әнә шундый яңа төсмерләр өстәргә булышырбыз әле...

Әйе, тагын да баетасы иде мондый тамашаларны. Ә бит унтугызынчы гасырда ук тупланган, аннары басылып чыккан «Нәүруз» дастаныбыз бар. Шиһабетдин Мәрҗани, Каюм Насыйри тарафыннан тупланган такмакларыбыз байтак. Фольклорчылар язып алган төрле вариантлар («Татар халык иҗаты. Йола һәм уен җырлары»), «Борынгы татар әдәбияты»ндагы әлеге бәйрәмгә кагылышлы әсәрләребез дә бар. Тулырак өйрәник шуларны, заманыбызга яраклаштырыйк, халык күңеленә юл ачыйк! Әлегә бу бәйрәм Казанда гына үткәрелә (беренчесе былтыр булды). Авылларыбыз читтә калып килә әле.

Биш сәгатькә сузылган, чыгыш ясаучылары 200 дән артык булган әлеге бәйрәмгә ни өчен әле елъязмачыларыбыз исәпләнгән телевидение, кинохроника студиясе, радио әһелләре киләсе итмәгән? Киләсе елда әлеге бәйрәмне һәр авылда да күрәсе иде. Бу — минем генә түгел, халыкның үз теләге.

ВЛКСМның Казан шәһәр комитеты, шәһәр Советы башкарма комитетының культура бүлеге, хуҗалык исәбендәге «Болгар» берләшмәсе, яшьләр торак комплексы, Татар иҗтимагый үзәгенең яшьләр секциясе, «Ядкарь» театр-студиясе, ветеринария институты коллективлары Нәүруз бәйрәме онытылмаслык булып үтсен өчен күп тырышлык куйган. Башлап йөрүчеләр киләчәктә тагын да ишәйсен өчен бүген уйлашыйк.

...Олы юлның тузанында
Калды минем эзләрем...

Нәни танышым Альберт! Оныкларың өчен син нинди эз калдырырсың икән? Бәйрәм беткәч, төнге Казан урамнарыннан өйгә кайтып барган чакта шулай уйлап куйдым.

Ренат ГАФФАР.

РӘСЕМДӘ: Нәүруз бәйрәменнән күренешләр.

А. Биктимеров фотолары.

БЕЛЕШМӘЛӘР

ТЕАТР

М. Җәлил исемендәге Татар дәүләт опера һәм балет академия театры. 25 мартта 11 сәгатьтә — «ДОН ПАСКУАЛЕ», 19 сәгатьтә — «ЙОКЫГА ТАЛГАН ГҮЗӘЛ». 26 мартта 11 сәгатьтә — «СИХЕРЛӘНГӘН МАЛАЙ», 19 сәгатьтә — «КАР КЫЗЫ».

Г. Камал исемендәге Татар дәүләт академия театры. 25 мартта 12 сәгатьтә — «ТАТАР ХАТЫНЫ НИЛӘР КҮРМИ», 18 сәгатьтә — «ӘЛДЕРМЕШТӘН ӘЛМӘНДӘР», кече залда 25 мартта 15 сәгатьтә — «ШҮРӘЛЕ».

В. И. Качалов исемендәге Зур драма театры. 25 мартта 12 сәгатьтә — «МАНДАТ», 18 сәгатьтә — «КИЛДЕ ИР ХАТЫН ЯНЫНА». 26 мартта 19 сәгатьтә — «КИЛДЕ ИР ХАТЫН ЯНЫНА».

К. Тинчурин исемендәге драма һәм комедия театры. 25 мартта 12 сәгатьтә — «ӘНИЕМНЕҢ АК КҮЛМӘГЕ», 18 сәгатьтә — «ГАРМУН УЙНЫЙ БЕЛӘСЕҢМЕ?», 26 мартта 19 сәгатьтә — «МАЛ САТАМ — КӘЛӘШ ЭЗЛИМ».

Ленин комсомолы исемендәге Казан яшь тамашачылар театры. 25 мартта 10 һәм 13 сәгатьтә — «АЛ ЧӘЧӘК», 19 сәгатьтә — «ИИСУС ӘНИСЕ». 26 мартта 10 һәм 13 сәгатьтә — «АКЫЛСЫЗ ИВАН ТУРЫНДА», 19 сәгатьтә — «БИЛОКСИ-БЛЮЗ».

КИНО

«Татарстан». 25 мартта 9, 11, 12, 15, 17, 19 һәм 21 сәгатьтә — «ЯШЬ ЛОВЕЛАС», 26 мартта 9, 12, 15, 18 һәм 21 сәгатьтә — «БЕЙБАРС».

«Родина». 25 мартта 9, 11-20, 13-40, 16, 18-20 һәм 20 сәгать 40 минутта — «КИНГ-САЙЗ». 26 мартта 8-40, 10-30, 12-20, 14-10, 16, 17-50, 19-40 һәм 21 сәгать 30 минутта — «КАРА ТАРТМАЧЫКНЫҢ ЮГАЛУЫ».

«Дружба». 25 һәм 26 мартта 9 сәгать 30 минутта — «КӨЛКЕ ҺӘМ КАЙГЫ АК ДИҢГЕЗ БУЕНДА». 25 мартта 10, 12, 14, 16, 18, 20 һәм 21 сәгать 30 минутта һәм 26 мартта 10, 12, 14, 16, 18 һәм 20 сәгатьтә — «ЛИФТТАН СУЛГА». 25 һәм 26 мартта 11, 13, 15, 17, 19 һәм 21 сәгатьтә — «ЖИНАЯТЬНЕ ТИКШЕРҮЧЕ КВАРТЕТ».

«Спутник». 25 мартта 9 сәгатьтә — «БОЗ ОНЫК». 10-20, 14-40 һәм 19 сәгать 10 минутта — «ТУТСИ», 12-25, 16-55 һәм 20 сәгать 50 минутта — «КАМУРАСКА». 26 мартта 9 сәгать 40 минутта — «БОЗ ОНЫК». 11, 13-15, 16, 18-15 һәм 20 сәгать 20 минутта — «УЛ».

«Победа». 25 һәм 26 мартта 9, 11, 13, 15, 17, 19 һәм 21 сәгатьтә — «ЭТЛӘР».

«Идел». 25 мартта 9 сәгатьтә — «МАРИЯ, МИРАБЕЛА ТРАНЗИСТОРИЯДӘ», 10-50, 12-40, 14-30, 16-50, 18-40 һәм 20 сәгатьтә — «ЖИНАЯТЬНЕ ТИКШЕРҮЧЕ КВАРТЕТ», 26 мартта 9, 12, 17 һәм 20 сәгатьтә — «ОЗАККА СУЗЫЛГАН ЖӘЗА», 15 сәгатьтә — «ЦИРККА ГАШЫЙК КЫЗ».

«Звезда». 25 һәм 26 мартта 9, 10-40, 12-30, 16-10, 18 һәм 20 сәгать 10 минутта — «ЛИФТТАН СУЛГА». 14 сәгать 20 минутта — «ЗАПАСТАГЫ УЕНЧЫ».

«Восток». 25 мартта 14 сәгать 30 минутта — «РЕКС-ТЫЛСЫМЧЫ», 16, 18 һәм 20 сәгатьтә — «ШИКЛӘНМИЧӘ СӨЙЛӘ», 26 мартта 16, 18 һәм 20 сәгатьтә — «САБЫР КАСӘСЕ».

«Мир». 25 мартта 10 сәгатьтә — «НАВИГАТОР ОЧУЫ», 12, 14, 16, 18 һәм 20 сәгать 20 минутта — «СИХЕРЛӘНГӘН ДОЛЛАР». 26 мартта 10 сәгатьтә — «НАВИГАТОР ОЧУЫ», 12, 13-50, 16, 17-50, 19-40 һәм 21 сәгать 30 минутта — «ЖИНАЯТЬНЕ ТИКШЕРҮЧЕ КВАРТЕТ».

Г. Тукай исемендәге кинотеатр. 25 мартта 9-30, 10-50, 12-10 һәм 13 сәгать 30 минутта — мультфильм, 14-50 һәм 18 сәгать 40 минутта — «БЕР ВАКЫТ АМЕРИКАДА» (3 нче серия). 26 мартта 9-30 һәм 11 сәгать 10 минутта — **мультфильм**, 12-50, 14-30, 16-10, 18-20 һәм 20 сәгать 20 минутта — «СИХЕРЛӘНГӘН ДОЛЛАР».

«Огонек». 25 һәм 26 мартта 11 сәгатьтә — **мультфильм**, 25 мартта 14, 16, 17-50 һәм 20 сәгатьтә — «МӘХӘББӘТЕМ, МИНЕМ МӘХӘББӘТЕМ». 26 мартта 14, 16, 17-50 һәм 20 сәгатьтә — «КӘРРОЛЛ - СТРИТТАГЫ ЙОРТ».

Химиклар мәдәният сарае. 25 мартта 11 сәгатьтә — **мультфильм**, 16, 18 һәм 20 сәгатьтә — «АК СӨЯК».

АТНАЛЫК ПРОГРАММА

ДҮШӘМБЕ, 26 МАРТ

6.30 «Иртәнге дулкында».
6.55 Белдерүләр.
7.15 Информацион - музыкаль программа.
7.50 Белдерүләр.
8.25 «Тагулыкка ни җитә» (чуваш телендә).
15.15 «Язгы каникул көннәрендә» (Мәскәү язмасында).

• • •

18.00 СССР һәм чит ил хәбәрләре.
18.05 «Социаль гаделлек һәм без».
18.20 СССР халыклары музыкасы.
18.30 Республика хәбәрләре.
18.40 «Кеше һәм закон» (М.)
19.45 Республика хәбәрләре.
19.55 Үзешчән сәнгатьтә катнашучылар концерты.
20.45 Халыкара көндәлек (М.)

СИШӘМБЕ, 27 МАРТ

6.30 «Иртәнге дулкында».
7.15 Республика газеталарына күзәтү.
7.30 Иртәнге концерт.
7.50 Белдерүләр.
14.40 «Пионер ялкыны» (Мәскәү язмасында).

• • •

18.00 СССР һәм чит ил хәбәрләре.
18.05 Республика хәбәрләре.
18.15 «Контакт». Информацион-публицистик программа.
19.00 Соңгы хәбәрләр (М.)
20.00 Республика хәбәрләре.
20.10 «Музыкаль сәхифәләр». Радиоальманах.
20.45 Халыкара көндәлек (М.)

ҖОМГА, 30 МАРТ

6.30 «Иртәнге дулкында».
6.55 Белдерүләр.
7.15 Республика газеталарына күзәтү.
7.25 Иртәнге концерт.
7.50 Белдерүләр.
8.25 «Сезнең өчен һәм сезнең хакта».
8.40 Яңа музыкаль язмалар.
15.15 «Пионер ялкыны» (Мәскәү язмасында).

• • •

18.00 СССР һәм чит ил хәбәрләре.
18.05 Республика хәбәрләре.
18.15 «Яшьлек радиодулкында».

Карым. Дустым ... ды өегендәге тигәнәкне күреп алды.

— Кара син моны, — диде ул җанлы әйберге әйткәндәгедәй. — Авылдан китмәгән икән. Туган нәргә. Үзебезнең тигәнәк! Йолкып атарга да жәл.

Дусның нечкә күңелле кеше икәнлеген шунда абайлап алдым. Тик, үзебезнең тигәнәк, дип киемендә йөртә алмый ич инде ул аны. Йолкып алды. Тик күпме генә газапланмасын, бер селтәнү белән генә морадына ирешә алмады. Тигәнәкнең тырнакларын озаклап чүпләргә туры килде. Уйлап куйдым: чү, бу бит әлеге бәйрәмнең символы түгелме соң?! Нәүрузга охшаш күпме милли бәйрәмнәребезне төбе-тамыры белән йолкып атарга, оныттырырга маташтылар. Ә ул, халкыбыз язмышы сыман, сикәлтәле, канлы юллар үтсә дә, алай тиз генә бирешергә теләми. Бу бәйрәм — халык хәтере. Хәтереңне югалттыңмы, димәк, хыялыңны да югалтасың. Ә хыял — киләчәк ул.

Дустыма бу хакта әйтеп тормадым. Үзе фикер йөртсен.

Биюләр бер мәлгә генә

ләр. Актанышта туып-үскән бу кешеләр кай яклары беләндер күңелемне билән алды. Апа — оста гармунчы, 6 яшеннән үк кулына гармун алган, хәзер дә бу шөгылен ташламын икән. Исмәгыйль ага — халкыбызны тузанга әйләндереп, таптап, изеп үтәргә ниятләгән фашист юлына аркылы төшкән миллионнарның берсе. Гармунын куеп торып, кулына мылтык тотарга туры килгән. Кенигсбергны алган, дошманның үзен тузан иткән. Гомере буе мәйданда бил алышкан, сугыштан инвалид булып кайтса да, күпме Сабантуен шаккатырган. Пенсиядә булса да, әле дә төп шикелле таза.

— Ә бит, — ди ул. — әле кайчан гына Нәүрузда бил алыша торган идек. Сугыштан соңгы еллар. Яз җитү белән Аккош күленә җыйнала идек. Ул бәйрәмнең матурлыклары! Сөендерә: онытылды, бетте, дисәк, юк икән бит!

Һәр икесе Актаныш якларында һәр яз килү белән ераклаша барган балачакларын, Нәүруз бәйрәменең ничек уздырылуларын сөйлиләр. Ул чорда әйтелгән такмакларын да сөйләп бирәләр.

... әле. Бер генә исерек, бер генә милиционер күренми. Менә нинди икән бит ул аның өчен яна да, серле дә Нәүруз. Бу хәтле милләт кешесе үзебезчә, татар теленә дә генә ни өчен аңлаша, рәхәтләнеп сөйләшә алганлыгын ул бераз үсә төшкәч аңлар әле. Ышанам, озак вакыт үтмәс, Нәүрузның ни икәнлеген дә белеп алыр ул. Әлбәттә, нәни Альберт бу язманы укып чыгар. Шуңа күрә әлеге бәйрәм тарихы хакында аңа, аның чордашларына, яшьләргә бераз гына сөйләп, аңлатып китик әле.

Тормыш, яшьлек бәйрәме ул. Яңа көн дигәнне аңлата.

Килгәннәр. Моңнары да, фикерләре дә, гореф-гадәтләре дә, теләкләре дә уртак ич.

70 яшьлек Халисә Минһаҗева гомере буена гармунда уйнаган. Түзмәгән, 40 ел элек сатып алган тальян гармунын күтәреп, бәйрәмгә килгән.

— Картаям, гармуным гына шул килеш, — ди әби. — Моңы да картаймый...

Моңы яшь булган халыкның киләчәге бар! Халисә әби үзе уйнаган, үзе җырлаган «Сүнмәс дәрт»нең дә мәңгелек икәнен күрдек, шуңа ышандык. Моң чишмәң саекмасын, Халисә әби!

Нәүруз — изге бәйрәм дә

сәяк», «Алты бармак» кебек тамашалар ел буе истән чыкмый.

— Яшьләр читтә калмыймы соң?

— Нәүруз — яшьлек бәйрәме бит инде ул. Аксакалларыбыз бу яктан тыныч — бәйрәмнәребез елдан-ел яңа нәкыш ала бара. Татарстанда уздырыла торган Нәүруз бәйрәменә киләсе елларда әнә шундый яңа төсмерләр өстәргә булышырбыз әле...

Әйе, тагын да баетасы иде мондый тамашаларны. Ә бит унтугызынчы гасырда ук туелган, аннары басылып чыккан «Нәүруз» дастаныбыз бар. Шиһабетдин Мәрҗани, Каюм Насыйри тара-

ручеләр киләчәктә тагын да ишәйсен өчен бүген уйлашыйк.

...Олы юлның тузанында
Калды минем эзләрем...

Нәни танышым Альберт! Оныкларың өчен син нинди эз калдырырсың икән? Бәйрәм беткәч, төнге Казан урамнарыннан өйгә кайтып барган чакта шулай уйлап куйдым.

Ренат ГАФФАР.

РӘСЕМДӘ: Нәүруз бәйрәменнән күренешләр.

А. Биктимеров фотолары.

ТАРИХТАН КИЛГӘН БӘЙРӘМ

Гарәп хәрефләре белән «Рәхим ит, Нәүруз», «Нәүруз мөбарәкбад» дип язылган яшел әләмнәр Кызыл яр авылы урамнарын серлелеккә күмә. Авылның мәдәният йорты янындагы иркен мәйданында иртәдән үк халык кайный. Кырыйлап сәүдә рәтләре тезелеп киткән. Өстәлләрдә — нигъмәт. Бер якта казан асканнар. Икенче урында исә ак самоварлар пар бөрки. Кешеләр бер-берсен бәйрәм белән котлыйлар, бәхет, байлык телиләр.

Нинди бәйрәм соң ул март ахырында? Бу — безнең тарихи бәйрәмебез, бабаларыбыз мирасы — Нәүруз. Баулы районында шушы бәйрәмне яңадан тормышка кайтарырга карар кылганнар. Һәм ул беренче тапкыр районның Кызыл Яр авылында үткәрелә.

Милли киемнәр киенгән, беләкләренә, иңнәренә янчыклар аскан балалар йорттан йортка кереп яз килүе турында хәбәр бирәләр, хуҗаларны котлыйлар.

Мал-туарыгыз артсын,
Игеннәрегез уңсын, —

дип такмаклыйлар, матур теләкләр телиләр, җырлар җырлыйлар. Балаларның яхшы теләкләренә каршы хуҗалар сый белән җавап кайтаралар. Шаһит булган һәркем тойгандыр: бу мизгелләр үзләренең самимилеге белән күңелләргә изгелек иңдерәләр, рухны сафландыра төшкәндәй булалар. Балаларны сөендерү сүзсез бер рәхәтлек бирә икән. Хәер, монда һәркем бер-берсен сөендерергә ашыкты. КПССның Баулы район комитеты секретаре А. М. Рахманкулов бирегә җыелган халыкны тарихи бәйрәм белән, матур гадәтләребезнең тормышка яңадан кайта башлавы белән чын күңелдән котлады. Ул шулай ук бу бәйрәмне торгызуда зур ярдәм күрсәткәннәре өчен ТАССР Мәдәният министрлыгына, аның методик үзәгенә зур рәхмәт белдерде.

...Күчтәнәчләр, бүләкләр төяп балалар кайталар. Алар туплаган байлыкларын гомуми өстәлгә салып, бер-берсен кыстап сыйлашалар. Казан аскан учак тирәсен дә халык сырып алган: карга боткасыннан авыз итәләр. Шунда:

— Табигать патшасының фәрманы бар! — дип сөрән салалар.

Барлык халык, тыңларга әзерләнеп, тын кала. Табигать патшасы фәрманын ирештерә:

— Сезнең бабаларыгыз Нәүрузны зурлап каршы алганнар, — ди ул, халыкка мөрәҗәгать итеп. Кешеләрне дуслыкка, татулыкка өндәп, табигатьне күз карасы кебек сакларга чакыра, гореф-гадәтләребезне онытканда кешелек сыйфатларыбызны югалтачагыбызны искәртә. Аның шушы сүзләрен тыңлаганда тәннәр чымырдап китә.

— Нәүрузбикәне хәерле сәгатьтә каршылагыз, — ди табигать патшасы.

Халык дәррәү Нәүрузбикәне чакыра:

— Нәү-руз-бикәү!!

Менә кыңгыраулы пар атларда мәйданга гаҗәп матур итеп киенгән, күз явын алырлык чибәр кыз — Нәүрузбикә килеп керә.

— Мине искә төшергәнегез һәм сагынып көтеп алганыгыз өчен зур рәхмәт, — ди ул. Шуннан китә җыр, бию, уен-көлке...

Халык үзенең тарихи бәйрәмен таныды, бигрәк тә шул бәйрәмнең кайтуына, бүгенге көнебезнең тарихы белән тоташуына куанудан дәртләнеп күңел ачты.

Шөкер, рухи агачыбызның тамыры бөтенләй өзелмәгән икән әле. Инде менә кайгырту тойгач, җәрәхәтләре төзәлеп, кәүсәгә яшәү көче бирә башлады. Хәерле сәгатьтә! Моннан соң бу бәйрәмебез тормышыбызда аерылгысыз урын алсын.

Д. АСЫЛОВ.
Үз хәбәрчебез.
Баулы районы.

Борылыш елы булсын

Үзгәртеп кору чоры башлангач, безнең татар халкына да үзенең тарихы белән танышырга азрак кына булса да мөмкинлек тудырыла башлады. Татар халкы уйлана һәм уяна, үзенең тарихы белән кызыксына башлады. Ләкин тарихи китаплар бик аз санда чыга, аларның тиражлары халыкны бер дә канәгатьләндерми. Билгеле булганча, узган ел Газиз Гобәйдуллинның «Татар халкы тарихы сәхифәләре» исемле китабы чыкты. Бу — куанычлы күренеш. Китапның тиражы 10000 данә. Татар халкы үз тарихын бик аз белә, белүче кешеләр бик аз. Газиз Гобәйдуллинның бу китабы, һичшиксез, күп тираж белән чыгарылыр дип ышанасы килә. Тарих укытучыларына бу китап бигрәк тә файдалы булыр иде. Җиде миллионлы татар халкына 10000 данә тираж белән китап чыгару — 700 кешегә бер генә данә туры килә дигән сүз.

Мәгълүм булганча, Октябрь революциясенә кадәр татарча китап басу саны буенча татарлар руслардан һәм латышлардан кала өченче урында булса, тиражы буенча беренче урында иде. Хәзер татарча китап басу иң соңгы урыннарда. Шушы гаделсезлекләргә йөрәк әрни.

Узган ел Җәмил Зәйнуллинның «Гарәп язуы нигезендә татарча әлифба»сы басылды. 300000 данә. Тиражы чагыштырмача күбрәк. Казанда — татар халкының рухи тормышының үзәгендә дә югарыда язылган китапларны кибетләрдә көндез ут яндырып эзләсәң дә таба алмыйсың. Алар шул ук көнне сатылып беткәннәр. Казанда да ул китапларны таба алмагач, кайда инде безнең Татарстаннан читтә яшәүче биш миллионлы милләттәшләребезне канәгатьләндерү. Алар бит Татарстанны үзләренең мәркәзе дип саныйлар, ярдәм көтәләр. Хәзерге вакытта гарәп язуы белән татар халкы бик кызыксына, өйрәнә. 300 мең данә басылса да, бер генә кибеттә дә юк ул китап. Татарстан китап нәшрияты яңадан бу әлифбаны да бастырса, халкыбыз бик канәгать булыр иде.

Димәк, безнең татар халкы китапка сусаган. Татарстан китап нәшрияты татар телендәге китапларны күбрәк бастырсын иде.

Безнең изге теләгебез: 1990 ел — татар китаплары басуда үзгәртеп кору чорының борылыш елы булсын иде.

Сәгъдулла ШӘЙХУЛЛИН.
Казан.

Хоккей

20—21 мартта булып үткән турда командалар түбәндәгечә уйнадылар: Урицкий исемендәге спорт клубы — «Авангард» — 6:5, 4:1, «Торпедо» (У-К) — «Динамо» — 1:3, 8:3, Армия спорт клубы (Л) — «Автомобилист» — 3:2, 2:5, «Кристалл» (Э) — «Кристалл» (С) — 6:5, 4:2.

Турнир таблицасы

Командалар	У	Җ	Н	О	Ш	О
«Торпедо» (У-К)	26	17	2	7	117—79	36
«Кристалл» (Э)	26	14	4	8	99—75	32
Армия спорт клубы	24	14	4	6	87—66	32
Урицкий ис. СК	24	12	5	7	77—64	29
«Автомобилист»	26	10	5	11	91—90	25
«Трактор»	22	10	4	8	67—69	24
«Динамо»	26	9	4	13	68—83	22
«Кристалл» (С)	26	6	8	12	83—100	20
«Салават Юлаев»	22	7	5	10	47—67	19
«Авангард»	26	4	1	21	64—107	9

27—28 март көннәрендә Казан хоккейчылары Харьковта җирле «Динамо»чылар белән очрашалар.

Бокс

Якташыбыз Фоат Гатин (57 килограммлы үлчәү категориясендә) ГДРның Галле шәһәрендә бара торган традицион халыкара бокс турнирында совет спортчыларыннан беренче булып ярымфиналга үтте. Ул очколар буенча Куба вәкиле Мануэль Мартинесны бирелдерде.

Турнирда шулай ук Болгария, Корея Халык Демократик Республикасы, Мехико, Мозамбик, Монголия, Сүрия, ГФР, Чехословакия һәм башка ил спортчылары да көч сынаша.

Үз исемнәребез

Шәһәрләрнең, урамнарның үз исемнәрен кайтарыйк дип матбугатта күп язылды. Шөкер, шактый шәһәрләр, урамнар үз исемнәрен алдылар да инде.

Безнең үзебезнең исемнәребез дә милләтебезгә, телебезгә хас халәттә түгел бит. Нурислам Хөсәен дип татарча әйткәндә дә кемлегем аңлашыла, югыйсә. Нигә исем-фамилиябезне шулай татарча әйтү-язуга күчмәскә?! Моның өчен зур чыгымнар да, Мәскәү рөхсәте дә кирәкмидер, шәт.

Н. ХӨСӘЕН.
Бөгелмә.

АТНАЛЫК ПРОГРАММА

ДҮШӘМБЕ, 26 МАРТ

6.30 «Иртәнге дулкында».
6.55 Белдерүләр.
7.15 Информацион - музыкаль программа.
7.50 Белдерүләр.
8.25 «Татулыкка ни җитә» (чуваш телендә).
15.15 «Язгы каникул көннәрендә» (Мәскәү язмасында).
• • •
18.00 СССР һәм чит ил хәбәрләре.
18.05 «Социаль гаделлек һәм без».
18.20 СССР халыклары музыкасы.
18.30 Республика хәбәрләре.
18.40 «Кеше һәм закон» (М.)
19.45 Республика хәбәрләре.
19.55 Үзешчән сәнгатьтә катнашучылар концерты.
20.45 Халыкара көндәлек (М.)

СИШӘМБЕ, 27 МАРТ

6.30 «Иртәнге дулкында».
6.55 Белдерүләр.
7.15 Республика газеталарына күзәтү.
7.30 Иртәнге концерт.
7.50 Белдерүләр.
8.25 «Сезнең хатларыгыз буенча».
8.40 «Коммунист Татарии» журналы битләреннән.
15.40 «Пионер ялкыны» (Мәскәү язмасында).
• • •
18.00 СССР һәм чит ил хәбәрләре.
18.05 Г. Гафиятуллина җырлый.
18.30 Республика хәбәрләре.
18.40 Бөтенсоюз радиосы тапшырулары.
19.45 Республика хәбәрләре.
19.55 Татар композиторларының камера музыкасы.
20.38 Халыкара көндәлек (М.)
20.53 «Татар музыкасының яңа язмалары» (1990 елның 17 марттагы тапшыруын кабатлау).
22.00 Соңгы хәбәрләр (М.)

ЧӘРШӘМБЕ, 28 МАРТ

6.30 «Иртәнге дулкында».
6.55 Белдерүләр.
7.15 Республика газеталарына күзәтү.
7.30 Иртәнге концерт.
7.50 Белдерүләр.
8.25 «Үзгәртеп кору һәм хуҗалык исәбе».
15.30 «Пионер ялкыны» (Мәскәү язмасында).
• • •
18.00 СССР һәм чит ил хәбәрләре.
18.05 Балалар өчен. «Музыка дөньясына сәяхәт».
18.30 Республика хәбәрләре.
18.40 Бөтенсоюз радиосы тапшырулары.
20.00 Республика хәбәрләре.
20.10 Радиотыңлаучыларның сораулары буенча концерт.
21.00 Халыкара көндәлек (М.)

ПӘНҖЕШӘМБЕ, 29 МАРТ

6.30 «Иртәнге дулкында».
6.55 Белдерүләр.
7.30 Иртәнге концерт.
7.50 Белдерүләр.
14.40 «Пионер ялкыны» (Мәскәү язмасында).
• • •
18.00 СССР һәм чит ил хәбәрләре.
18.05 Республика хәбәрләре.
18.15 «Контакт». Информацион-публицистик программа.
19.00 Соңгы хәбәрләр (М.)
20.00 Республика хәбәрләре.
20.10 «Музыкаль сәхифәләр». Радиоальманах.
20.45 Халыкара көндәлек (М.)

ҖОМГА, 30 МАРТ

6.30 «Иртәнге дулкында».
6.55 Белдерүләр.
7.15 Республика газеталарына күзәтү.
7.25 Иртәнге концерт.
7.50 Белдерүләр.
8.25 «Сезнең өчен һәм сезнең хакта».
8.40 Яңа музыкаль язмалар.
15.15 «Пионер ялкыны» (Мәскәү язмасында).
• • •
18.00 СССР һәм чит ил хәбәрләре.
18.05 Республика хәбәрләре.
18.15 «Яшьлек радиодулкынында».
19.00 Бөтенсоюз радиосы тапшырулары.
19.45 Республика хәбәрләре.
19.55 Лирик көйләр.
20.30 «Халыкара хәл. Сораулар һәм җаваплар» (М.)

ШИМБӘ, 31 МАРТ

7.15 Республика газеталарына күзәтү.
7.30 Иртәнге концерт.
7.50 Белдерүләр.
8.25 «Тәгәри китте йомгагым...» Әдәби-музыкаль программа.
9.15 «Туганнарча аңлашу».
9.45 «Мәсьәләгә бер караш».
10.15 «Идел дулкыннары». Радиоальманах.
11.00 «Сәламәтлек» (М.)
11.30 Бөек Җиңүнең 45 еллыгына. «Батырлык сәхифәләре».
12.00 «Союз» радиостанциясе (М.)
13.00 «Таныш моңнар».
14.00 «Элемтәдә — Останкино радиостудиясе» (М.)
15.15 «Яшьлек радиодулкынында».
15.45 Халыкара темаларга әңгәмә.

ЯКШӘМБЕ, 1 АПРЕЛЬ

7.15 Республика газеталарына күзәтү.
7.30 Иртәнге концерт.
7.50 Белдерүләр.
8.25 Балалар һәм ата-аналар өчен. Табигать турында хикәяләр.
11.00 Укучылар өчен. «Фантастлар радиоклубы».
11.30 «Танышу». Яшьләр өчен тапшыру.
12.00 «Союз» радиостанциясе (М.)
12.30 «Тел күрке — сүз».
13.00 Ял концерты.
13.55 Бөек Җиңүнең 45 еллыгына. Б. Горбатов. «Бер төн». Г. Камал исемендәге Татар дәүләт академия театры спектакленең монтажы.

Редактор урынбасары **Р. А. СӘГЪДИЕВ.**

Газета индексы 54123. Тираж 202900

ПФ 00254. Заказ 371. КПССның Татарстан өлкә комитеты нәшрияты типографиясендә басылды.